

หญ้าหนวดแมว

1. ชื่อสมุนไพร หญ้าหนวดแมว (YANUATMAEO)
2. ชื่อวิทยาศาสตร์ *Orthosiphon aristatus* (Blume) Miq. ชื่อวงศ์ Lamiaceae (Labiatae)
3. ชื่ออื่น บางรักป่า (ประจวบคีรีขันธ์), พยับเมฆ, อีตู่ดง, kidney tea plant, java tea
4. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

หญ้าหนวดแมวเป็นไม้ล้มลุก สูง 30- 60 เซนติเมตร ลำต้นและกิ่งก้านเป็นสี่เหลี่ยม

ใบ ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม ทรงรูปขอบขนานแกมรูปไข่ หรือรูปข้าวหลามตัด กว้าง 2- 4.5 เซนติเมตร ยาว 5-15 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบ ขอบใบหยักฟันเลื่อยห่าง ๆ บริเวณปลายใบ ทางด้านโคนใบ ขอบเรียบ ก้านใบยาว 1-2 เซนติเมตร มีขน

ดอก ออกตรงปลายกิ่งแบบช่อฉัตร ยาว 10-15 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นรูประฆัง งอเล็กน้อย กลีบดอกสีขาว หรือสีม่วง เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็นสองปาก ปากบนมี 4 กลีบ ปากล่างมี 1 กลีบ โคนเป็นรูปช้อน ผล รูปขอบขนานแบน ยาวประมาณ 1.5 มิลลิเมตร ตามผิวมีรอยย่น

5. ส่วนที่ใช้ทำยา

ใบ และทั้งต้น

6. สรรพคุณของแต่ละส่วนที่ใช้ทำยา

ใบ รสจืด ขับปัสสาวะ รักษากระเพาะปัสสาวะอักเสบโรคริดไต นี่วปวดเมื่อย ปวดตามข้อและปวดหลัง ทั้งต้น รสจืด ขับปัสสาวะ แก้กษัย ปวดเมื่อยตามบั้นเอว แก้นิ่ว

7. รายงานการวิจัยปัจจุบัน

ผลงานวิจัยทางพรีคลินิกและคลินิกพบว่า หญ้าหนวดแมว มีสาร glucosideorthosiphonin น้ำมันหอมระเหยซาโปนิน phytosterol และแทนนิน มีฤทธิ์เป็นยาขับปัสสาวะ และเพิ่มการขับออกของโซเดียมและคลอไรด์ นอกจากนี้สารฟลาโวนอยด์ จากหญ้าหนวดแมว สามารถยับยั้งการโตของผลึกแคลเซียมออกซาเลทในปัสสาวะ ช่วยในการขับนิ่วในทางเดินปัสสาวะส่วนบน และท่อไตได้

8. สารสำคัญ

ใบ มีโพลีฟีนอลสูงและมี โกลโคไซด์ (glycoside) ที่มีรสขมชื่อ ออโทโรพรินิน (orthosiphonin) และพบสารกลุ่มฟลาโวนอยด์ (flavonoids) เช่น ยูพาเทอริน (eupatorin) ซินแนททิน (sinensetin) แซลวิจินิน (salvigenin) ลาดานีน (ladanein) และพบกรดคาร์เฟอิก (caffeic acid) กรดโรสมารินิก (rosmarinic acid) กรดเออร์โซลิก (ursolic acid) บีต้า-ซิโทสเตอรอล (β -sitosterol) และกลุ่มไดเทอร์เพน (diterpenes) เป็นต้น

9. แหล่งกำเนิด และกระจายพันธุ์

พืชนี้มีถิ่นกำเนิดแคว้นอินเดีย สามารถปลูกขึ้นได้ดีในเขตร้อนทั่ว ๆ ไป

10. พื้นที่เหมาะสมในการปลูกในประเทศไทย

- ลักษณะพื้นที่ พื้นที่ดอนน้ำไม่ท่วม สวนผัก
- ภาค ทั่วทุกภาคของประเทศไทย
- จังหวัด ทั่วทุกจังหวัดของประเทศไทย

11. การคัดเลือกพันธุ์ (พันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทย)

- พันธุ์ที่ใช้เป็นยา พันธุ์พื้นบ้านทั่วไป
- พันธุ์ที่ใช้เป็นอาหาร ไม่ใช่ทำเป็นอาหาร

12. การขยายพันธุ์

โดยการปักชำจะต้องตัดกิ่งของหญ้าหนวดแมว ยาวประมาณ 8 – 10 นิ้ว แล้วปักชำในถุงเพาะชำที่บรรจุซีอิ๊วกลบ รดน้ำให้ชุ่มเอาไว้ในเรือนเพาะชำ หรือร่มไม้ประมาณ 2 – 3 สัปดาห์ หญ้าหนวดแมวจะแตกออกมาเป็นต้นใหม่

13. การปลูก/สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูก

- ฤดูกาลเพาะปลูก ปลูกได้ทุกฤดูกาล แต่ต้องมีน้ำรดให้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ
- การเตรียมดิน โดยการขุดเป็นแปลงคล้ายปลูกผัก แปลงขนาดกว้าง 1 เมตร ความยาวแล้วแต่พื้นที่ เว้นทางเดิน หรือร่องระบายน้ำ 50 เซนติเมตร ผสมคลุกเคล้าด้วยปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมัก
- วิธีการปลูก เมื่อต้นกล้ามีอายุ 3 – 4 เดือน เอาลงปลูกในแปลงที่เตรียมไว้ โดยการปลูกบนแปลงห่างกัน 30 เซนติเมตร หรือแปลง 1 เมตร จะปลูก 3 แถว ระยะต้นห่างกัน 30 เซนติเมตร กลบดินให้แน่นรดน้ำให้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ

14. การปฏิบัติดูแลรักษา

- การให้ปุ๋ย ควรใส่ปุ๋ยหลังจากปลูกประมาณ 1 เดือน ควรใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ 16-16-16 ต้นละ 1 ช้อนโต๊ะ พร้อมกับ การพรวนดินและกำจัดวัชพืช ตลอดอายุควรใส่ปุ๋ย 2 – 3 ครั้ง
- การให้น้ำ หญ้าหนวดแมวชอบน้ำ แต่ไม่ท่วมขัง ควรให้น้ำชุ่มชื้นอยู่เสมอ
- การกำจัดวัชพืช ควรทำพร้อมกับการพรวนดินและใส่ปุ๋ย
- การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู ระยะแรกจะมีแมลงกัดกินใบบ้าง ควรใช้สารสะเดา และสารชีวภาพฉีดพ่นตามความเหมาะสม

15. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว

- ฤดูกาลการเก็บเกี่ยว เก็บเกี่ยวได้ทุกฤดูกาล เมื่อหญ้าหนวดแมวโตเต็มที่จะเริ่มออกดอก
- วิธีการเก็บเกี่ยว เก็บเกี่ยวโดยการตัดจากยอดมาประมาณ 20 เซนติเมตร เหมือนกับการตัดกะเพราหรือโหระพา แล้วนำไปล้างน้ำให้สะอาด
- การแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยว เมื่อได้ยอดของหญ้าหนวดแมวที่สะอาดแล้ว เด็ดเอาแต่ใบของหญ้าหนวดแมว แล้วนำไปตากแดด 3 – 4 วัน ก็จะแห้ง และนำไปอบอีกครั้งจนแห้งสนิท
- การบรรจุและการเก็บรักษา เมื่อได้ใบของหญ้าหนวดแมวแห้งแล้ว นำมาบรรจุ เพื่อส่งจำหน่ายต่อไป หรือจะเก็บใส่ถุงมัดปากให้แน่น ไม่ให้โดนน้ำ เก็บไว้ในห้องที่มีอุณหภูมิปกติ

16. การจำหน่าย

ต้นหญ้าหนวดแมวแห้ง ราคา กิโลกรัมละ 100-150 บาท